תלמוד ירושלמי · מפרשים · עמודי ירושלים על תלמוד ירושלמי · סדר מועד

עמודי ירושלים על תלמוד ירושלמי מגילה

רבי ישראל איזנשטיין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עמודי ירושלים על תלמוד ירושלמי מגילה

רבי ישראל איזנשטיין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עמודי-ירושלים-על-תלמוד-ירושלמי-מגילה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ד 12
הלכה ה 12
הלכה ט 14
הלכה יא 14
הלכה יב 15
פרק ב 15
הלכה ב 15
הלכה ג 17
הלכה ד 18
הלכה ה 18
פרק ג 19
הלכה א 19
הלכה ב 20
הלכה ג 20
הלכה ז 21
פרק ד 21
הלכה א 21
הלכה ה 23
הלכה ו 23
הלכה י 24
הלכה יא 24
הלכה יב 26

פרק א

הלכה א

ליתן להם זמנים אחרים. ע' בשירי קרבן שכתב ז"ל היינו אם עברו י"ד וט"ו ולא קראו שיקראו אח"כ ולא ס"ל דרשא דלא יעבור כו' ותדע דהא תני לקמן בסמוך שזמנו כל החודש וכן פסקו כל הפוסקים עכ"ל. ותמהני ע"ז דהא סיים בירושלמי על ההוא דזמנו כל החודש דדוקא עד ט"ו וכ"ה באגודה סי' ו' ובירושלמי אמרינן כל החודש כשר לקריאת המגילה ולעוברי דרכים ואפילו קודם י"א כו' אבל לא אחר ט"ו עכ"ל וכן פסקו כל הפוסקים:

יום י"ג יום מלחמה כו'. ע' בביאור הרא"ש בסמ"ג ה' מגילה שכ' וז"ל וכן גרסינן בירושלמי יום י"ג כו' ומכאן ראי' שפי' זמן קהלה לכל הוא שנקהלו היהודים לעשות מלחמה לא לעשות תענית כדפי' ר"ת אבל נ"ל שאין מזה ראיה כלל משום דההוא דירושלמי דיום י"ג מלחמה הוא סיים בה וא"א לרבויי קרא ואלו ההוא דתלמודא דידן דזמן קהלה לכל הוא מסיים בה ולא צריך קרא לרבויי וא"כ דברי הירושלמי לחוד ודברי תלמודא דידן לחוד כו' ע"ש ובמחכ"ת לא סיימו קמיה דמרן לשון הירושלמי יפה דבאמת אינו מבואר כלל בירושלמי ההוא דא"א לרבויי קרא וא"כ דברי הירושלמי והבבלי אחד המה. ואולי לפי שראה ברא"ש שכ' על ההוא דירושלמי דליכא לרבויי או באיזה פוסק אחר סבר שזה מלשון הירושלמי ובאמת אינו מבואר כלל כן בירושלמי:

אין עיניהם של עניים תלויות אלא בי"ד וט"ו כו'. ע' בהשגות הראב"ד על בעל המאור למס' מגילה שכ' דנראה לו דט"ס בירושלמי וצ"ל ובזה"ז אין קורין ואין מחלקין אלא בי"ד וט"ו שאין עיניהם של עניים וע"ש מה שפי' ע"ז ונעלם זה מהקרבן העדה ומהמפרשים:

א"ר יוחנן מגבית ועד אנטיפרס כו'. אמר ר' חנינא קפצה לה א"י וכ"ה בתענית (פ"ד ה"ה) וכ"ה בש"ס גיטין (דף נ"ז ע"ב) ארץ צבי שאין עורו מתזיק את בשרו והכוונה נראה כפשוטו שנתכווצה הארץ ומ"ש כאן הקה"ע שנעשה גיא או הר לא נהירא כלל דהא לענין שטח הארץ שיחזיק מה לי אם יהיה גיא או הר. ומזה יש להעיר ע"ד האברבנאל בפ' שלח שכתב וז"ל ממה שהעיד הכתוב ששבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום ידעינן שהיתה א"י קטנה בכמותה עד שבמ' יום מהלך אדם כל ארץ ישראל לד' רוחותיה והראיה ע"ז שלוחי ב"ד שהיו יוצאים מירושלים עד סוריא בז' ימים ושבים בז' ימים וזאת היתה א"י כי ירושלים לא היתה באמצע א"י והארץ לא נתכווצה ולא נבלעה כי הוא מכח הנמנע ושאמרו שהיתה ת' פרסאות על ת' פרסאות יש לו כונה אחרת כי הנה המהלכים בארץ ישראל מעידים שארכה הוא מהלך ד' ימים ולא יותר ודרש ארץ הצבי

שעורו אינו מחזיק את בשרו אינו כמשמעו רק הארץ המיושבת נראית גדולה ואינו כן הארץ החריבה השוממה עכ"ל. ואני אומר דזאת מוחזק בידינו שא"י היתה מחזקת ת' פרסה על ת' פרסה כמבואר בש"ס מגילה (ד' ג' ע"א) וסוטה (ד' מ"ט ע"ש) וב"ק (דף פ"ב ע"ב) ומנחות (ס"ד ב') וכ"ה ביומא (ס"ט ב') וכ"ה בילקוט נחמיה (רמז אל"ף ק"א) וכ"ה בזוה"ק ויקרא (ד' פ"ד ע"א). וע' חי' אגדות ביומא שם (ומש"ש בש"ס בכל ארעא ישראל כו' אינו סותר לזה עי' תוס' ישנים שם) ועי' בהפלאה כתובות ד' קי"ב שכתב רמז נפלא למה מחזקת א"י דוקא ת' פרסה וכ"ה בספר עשרה מאמרות (מאמר העתים סי' י'. ומאמר אם כל חי סי' כ"א ובמאמר עולם קטן סי' א') ובתשובותיו (סי' ע"ג) שהדברים כפשוטן דא"י היתה מחזקת ת' פרסה ונתכווצה. וכל כך היה הדבר הזה לפשיטות בעיני הראשונים עד שרבותינו בעלי התוס' תמהו מזה על הש"ס ב"מ (ד' כ"ח א') וכן הקשו בר"ה (כ"ג ב'). ועי' חי' הרמב"ן והריטב"א והר"ן ור' פרץ ההובא בשיטה מקובצת שם (וצל"ע על תירוץ הרמב"ן והר"ן שם דאזלו ביממא ובלילא דהא אביי אמר שם דבמקדש ב' לא אזלי רק ביממא וי"ל קצת) וכ"ה בחי' הריטב"א לתענית (ד"י ע"ב) ור"ה (י"ח א') וע' תוס' סוטה (ל"ד ב') והמעיין בדברי הראשונים האלו שהבאתי יראה דהיה הדברים לפשוט בעיניהם עד שהקשו מזה והכריחו לתרץ בישובים שונים ואין אחד מהם שיאמר שאין הדבר כמשמעו או שיש פלוגתא בזה. ויש להעיר מדברי הקלירי ההובא ברש"י יומא (ס"ז א') דנראה כסותר למ"ש וכבר העיר על דבריו הפר"ת במים חיים. ועי' ביד דוד (דרנ"א מ"ב) ולכאורה היה אפשר לומר לפי מה דאיתא בתוספתא פ"ו דב"ק והובאה ג"כ בכפתור ופרח פרק ששי (ועי"ש בכו"פ שהיה גירסתו בש"ס ביצה (ה' א') כמו שהוא במס' מעשר שני וכ"ה הגירסא בתשובת הגאונים הנדפסים בליק' סי' א' ושקטה התמיה שתמה הצל"ח שם) דרשב"י סובר אם אתם עוברים את הירדן אתם בארץ כנען ומוכח מזה דסובר דעבר הירדן אינו בכלל א"י וא"כ י"ל דהא דא"י הוא ת' פרסה הוא עם עבר הירדן וא"כ הקלירי דהוא ר"א בן שמעון (וכמ"ש הרא"ש פ' אין עומדין ובהג"מ פ"ו מה' תפלה ותוס' רי"ח ברכות י"א א' שכן מוכח בפסיקתא) אזיל בשיטת אביו דעבר הירדן אינו בכלל א"י ולהכי כתב דא"י אינו מחזיק ת' פרסה דנגרע ממנה מה שמחזיק עבר הירדן. אולם הא ליתא דבהתוספתא ע"כ דהוא ט"ס וצ"ל הגירסא כמו שהוא בש"ס דילן בבכורות (דף נ"ה) וכמו שהאריך בזה הברכ"י בא"ח (סי' תפ"ט) וגם מבואר בתוס' ובראשונים שהבאתי דהת' פרסה המה מלבד עבר הירדן והפנ"י בב"מ שם כתב דמנ"ל זה. ויש לומר דהתוס' ס"ל דעבר הירדן אינה בדיניה כמו א"י וכמו שהאריך בברכ"י שם. וא"כ אינו נכלל בסתם א"י וכשאמרו א"י מחזקת ת' פרסה היינו מלבד עבר הירדן. ועי'

בביאורי מהרא"ל שלח (די"ג כ"ה) שהוכיח שם כן בהוכחה גמורה. ועי' במים יחזקאל (ד"ח ודי"ב ודי"ז) שגם הוא הסכים כן ואמת שבשאילת יעבץ (ח"א סי' קכ"ז) כתב דהת' פרסה המה עם קנזי וקדמוני ע"ש ובתוספת אהרן (ד"מ ע"ב) כתב ג"כ דעבר הירדן הוא בכלל הת' פרסה. אולם בתוס' וראשונים מבואר להיפוך ועי' בתשב"ץ (ח"ג סי' קצ"ח) ע"ש. [ודרך אגב ראיתי להעיר על מ"ש התוס' בר"ה שם דא"י הוא באמצע העולם וירושלים הוא באמצע א"י ובב"מ כתב דירושלים אינו באמצע הארץ ויש צד א' שהוא סמוכה לירדן יום א' ע"ש. והנה לפי שיטתם בב"מ י"ל דבריהם במנחות שכתבו שם (פ"ד א') דיביאו העומר מח"ל ותמהו ע"ז בס' ברוך מבנים אשר (פ' בהר) ובספר ברכת אברהם (די"ח ע"א) (דהא נקצר מקודם פסול וירושלים הוא באמצע א"י ואיך אפשר להביא מח"ל לירושלים ולדבריהם בב"מ א"ש. מיהו גם לפי שיטתם בר"ה לק"מ דהא איתא בירושלמי מעשר שני (פרק כרם רבעי) דהיה מחילות ונגנזו וכ"ה בבבלי ר"ה (דכ"ג) דאיסתתם דרכי וא"כ היו יכולים להביא דרך המחילות ולק"מ. וראיתי להפני יהושע שכתב וז"ל מיהו זה לי ימים כבירים אשר חפשתי ולא מצאתי מבואר בש"ס דירושלים הוא באמצע א"י אלא באמצע כדור העולם עכ"ל. אמנם מצאתי במדרש תנחומא (פ' קדושים) א"י יושבת באמצע העולם וירושלים באמצע א"י וכ"ה בזוה"ק תרומה (קנ"ו ב') ארעא קדישא היא באמצעותא דעלמא ובאמצעותא דארעא קדישא הוא ירושלים מבואר דירושלם הוא באמצע א"י וכשיטות התוס'. וכ"ה דעת ר' בחיי בכד הקמח (אות ש') והנה בש"ס יומא (נ"ד ב') אמרינן מהיכן הושתת העולם כו' מאמצע כו' וחכמים אומרים מציון משמע מזה דציון וירושלים אינו באמצע העולם ושוב ראיתי בחידושי אגדות למהרש"א שעמד בזה וכתב דדוחק לומר דחכמים פליגי בזה ומ"ש לתרץ בזה הוא דחוק למאד. אולם לדעתי לק"מ בהקדם מ"ש התוכניים לפרש מה דאמרו חז"ל דירושלים הוא באמצע העולם ובאמת חזינן דאינו כן וכתבו דבאמת לפי שטח העולם ירושלים אינו באמצע. אולם לפי הישוב שיושבים בני אדם ירושלים הוא באמצע העולם ולפ"ז א"ש דהת"ק דאמר דהעולם נברא מאמצע היינו מאמצע שטח העולם שנתחלק לש"ס מעלות. אולם החכמים שאמרו מציון הוא מאמצע הישוב לא מאמצע שטח העולם ועי' רש"י מגילה (ט"ו ב') שכתב ולא דבר שחוצץ למלכות בנין הבית שהוא באמצע העולם כדאמרינן בסדר יומא אבן שתיה שממנה נשתת העולם ולכאורה צ"ע מניין לו מהמאמר הזה שהוא באמצע הא שם אינו מבואר רק שממנה הושתת העולם וצ"ל דרש"י בא דרך אגב להורות לנו דגם מי שסובר דמציון נברא מ"מ מודה דהוא באמצע העולם דליכא מאן דפליג ע"ז. ועי' רש"י סנהדרין (כ"ו ב') בכתב שם דמציון נברא העולם. ובזה מיושב

מה שהקשה בספר ברית שלום פ' תצא (דקי"ז ע"ג) והניח בצ"ע מהש"ס סנהדרין דל"ז דלמה נקרא שמו שררך שהוא יושב בטבורו של עולם ופירש"י מאמצעו דהלא החכמים ס"ל דמציון נברא ומוכח דאינם סוברים דציון הוא באמצע וכן הקשה בספר מים יחזקאל (פ' בראשית) ולפמ"ש א"ש. ועי' ש"ס סוטה (מ"ה ב') אפי' תימא אבא שאול ע"כ לא אמר אבא שאול אלא לענין יצירה דכי מיתצר ולד ממציעתא מיתצר כו' משמע מזה דהת"ק חולק. ועי' ש"ס תענית (ד"ג ע"ב) מעלי תלגא לטורא כו' שנאמר כי לשלג יאמר כו' מוכח משם דלא כר' יהושע דמן הצדדין נברא וכמ"ש בגבורת ארי שם וע"ש בד"י ע"א א"י נבראת תחלה כו' מוכת דס"ל כמ"ד דמציון נברא ע' גבורת ארי שם. ומדברי רבינו הרמב"ם נ"ל דסובר דלא נברא מציון כיון דאינו באמצע הישוב וכל מילי דמיתצר כו' הוא מכל השטח ומיושב מ"ש בפי' המשנה פ"ה דיומא וז"ל ופי' שתיה יסוד והאמת כי מקום העבודה יסוד העולם כו' ע"ש. וראיתי בס' מסגרת זהב (דט"ז ע"ב) שתמה עליו דזה נגד הגמ' שממנו הושתת העולם ע"ש ולפמ"ש א"ש. ונראה דכולם מודים דציון הוא באמצע העולם כמוזכר כמה פעמים במדרשות ע' פסיקתא רבתא (סי' כ') וזוה"ק במדבר (דקס"א) ופנחס (דרכ"א ע"ב) ותשא (קצ"ג א') ופקודי (רכ"ב ב') וז"ח בראשית. ועי' רשב"ם ב"ב (דע"ד ע"א) ורש"י יחזקאל (ה' ה') ועש"ס בכורות (ח' ב') מציעתא דעלמא כו' וקאי על ירושלים. ועזוה"ק ויקרא (דס"ו) וזה לסברא פשוטה בכ"מ דירושלים באמצע העולם. אולם גם הוא באמצע א"י וכמ"ש למעלה בשם התנחומא והזוה"ק וע"כ תמהני על הסה"ד (ח"א דל"ח א') שכתב לפשוט בשם הש"ק דירושלים אינו באמצע א"י ונעלם ממנו דברי התנחומא והזוה"ק שהבאתי וגם לא הביא שהוא מחלוקת בין התוס' ב"מ ור"ה. ולכאורה היה נראה שזה הוא ג"כ פלוגתת הטור והב"י בא"ח (סי' ג') שהקשה שם על הטור דדלמא אינו אוסר ר"ע מזרח ומערב רק באותן עיירות שהן במזרח או במערב וראיתי להברכת דוד שם שכתב עליו דהא ירושלים באמצע א"י קאי ובבל הוא בצפונית מזרחית וא"כ ע"כ דלאו משום ירושלים הוא ע"ש. והנה מ"ש דבבל הוא בצפונית מזרחית דבריו נאמנו. דכ"כ התוס' בבכורות (נ"ה ב' ד"ה מיטרא) ובתוס' רי"ד שם. ומיושב בזה מה שהקשה בשו"ת אור נעלם ח"ב (סי' קמ"ז) שהקשה על רש"י ברכות (ס"א ב') דבבל קיימת למזרחו של א"י וב"ב (כ"ה ב') אתון דיתביתי בצפונה של א"י אדרומי פרש"י שם דבבל לצפונה של א"י קיימא ע"ש שהניח בצ"ע. אולם אם נימא דהוא בצפונית מזרחית א"ש. וכ"ה דעת רש"י בשבת (דס"ה) שלא תקשה עליו קושית התוס' שם ע"ש במגיני שלמה. אך מ"ש דירושלים באמצע א"י קיימא י"ל דהב"י ס"ל כהתוס' בב"מ. והטור י"ל דס"ל כהתוס' דר"ה וא"ש. ולכאורה היה אפשר לומר דהא

דירושלים היא באמצע א"י הוא פלוגתא דאמוראי. דהנה במגילה (ו' א') איתא דר' ירמיה אמר רקת שמה ולמה נקראת שמה טבריה שיושבת בטבורה של א"י משמע דטבריה באמצע א"י ולא ירושלים ושאר אמוראים שאמרו שטובה מראיתה והוא ר' יודן ובמ"ר בראשית (פכ"ג) טבריה על שם טבריאים הם סוברים דירושלים הוא באמצע א"י] הגם הלום ראיתי בס' בנין הבית לבעל מצודת דוד שכ' דהת' פרסאות המה עם האורך של שיפוע ההרים דאל"כ תקשה הא לעתיד לבוא שיתרחב א"י ועכ"ז לפי החשבון לא יעלה רק לרמ"ד פרסאות ע"ש ולענ"ד לא נהירא דבריו כלל והוכחתו אין הוכחה דאין הכוונה ת' פרסאות על ת' פרסאות מרובעות רק שהשטח באורך וברוחב עולה לת' על ת' פרסאות וא"כ י"ל דיש יותר באורך מברוחב וכדומה וא"כ הא בהמצרים שלעתיד אינו מבואר רק הרוחב ויוכל להיות שבאורך תהיה הרבה ולא מוכח מידי. והנה מה שהוכיח האברבנאל ממה שמעידים הנוסעים שהיום א"י היא קטנה הוא מערכה על הדרוש דבאמת אנו מודים שהיום היא קטנה רק אנו אומרים שנתכווצה וכדאמרינן ארץ צבי כו' ומה שרצה לפרש שנראה כן בחורבנה א"כ איך יפרש העובדא שראה שאינה מחזיק ס' ריבוא קנים. וגם מדברי הירושלמי שלפנינו מוכח כן. ועי' מדרש שיר השירים (סי' א') ומדרש איכה (סי' ב') ואין לומר דדרשא דארץ צבי לאו כ"ע סוברין כן דהא דרשינן מזה בכתובות (קי"ב א') שאיננה מחזקת פירותיה לא מוכח מידי מזה דהא בר"ה (י"ג א) דרשינן שהיא קלה לבשל פירותיה וכ' שם הריטב"א דתרתי ש"מ וא"כ י"ל ג"כ בהדרשה הזאת כן. ועי' בילקוט משלי (רמז תתק"מ) שהביא ב' הדרשות. והמעיין בירושלמי פאה (פ' כל זית) ובכתובות שם כמה הפליגו בסיפור הפירות שהיה אז בהפלגה גדולה ואיך ירדו היום פלאים ושם א"א להעטיף בזה משל ומליצה ויראה שהדברים כפשטן. וגם הא מבואר בחולין (דנ"ה) דכוליא שהקטינה טריפה בבהמה דקה עד כפול ובגסה כענבה בינונית והדברים תמוהים דהא אצלינו אין ענבה גדולה כפול ועכצ"ל כמ"ש בשם הרש"ל ביו"ד (סי' מ"ד) דפירות א"י היו גדולים בימים האלו [ועי' בב"י שם מ"ש בשם מהר"י ן' חביב ולפירושו ענבה אינו מז' המינין. ובזה מיושב מה שהקשה בדעת קדושים ביו"ד שם במקדש מעט דאמאי אמרו גפן כדי רביעית כו' ולא אמרו לשיעור ענבה. ולמהר"י ן' חביב א"ש וגם להרש"ל י"ל דכיון דכתיב גפן ולא כתיב ענבה ש"מ שאתיא לשיעורא דיין שנקרא גפן ולא לכוליא ששיעורה כענבה] וראיתי בספר חידושי הרז"ה בהגהותיו לש"ע (ד"כ ע"ב) שכ' וז"ל לענ"ד תמיהא קיימת על הרש"ל ממה דאיתא בברכות (דל"ו ע"ב) אמר רב אסי הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן ששיעורו כפול הלבן נמצא מבואר לרב אסי שהיה בחו"ל בבבל ואחר חורבן ביהמ"ק ואעפ"כ אמר ששיעור בוסר דהיינו ענבה

שלא נגמרה שיעורו כפול הלבן ש"מ דענבה שנגמרה גדולה מפול הלבן וצ"ע עכ"ל ולא ידענא מאי קושיא דלא לחנם אמר רב אסי פול הלבן ולא אמר סתם פול והיינו שסתם פול ופול הלבן המה ב' מינים ועיקר קושית רש"ל הוא דהא חזינן דאין ענבה גדולה כסתם פול שבה שיעורו לענין טריפות ומזה למד שנשתנו אבל פול הלבן יוכל להיות שגם בזמנינו ענבה גדולה מפול הלבן. ועמ"א (סי' ר"ב ס"ק ל"ד) שכ' ועביו"ד סי' מ"ד שבימיהם היו הענבים גדולים אבל עכשיו פול גדול מעגבה ואפשר דה"ה פול הלבן עכ"ל הרי שנסתפק בזה אם הפול הלבן נשתנו או לא והרש"ל נראה דפשיטא ליה דלא נשתנו ורק הפול נשתנה וא"ש. עכ"פ מבואר שהדברים לענין הפירות הוא כפשוטו שנשתנו הרבה מאד מכפי מה שהי' וה"ה לענין הארץ שנשתנית ונתכווצה. ומ"ש האברבנאל דהוא מכח הנמנע הנה גם פתיחת פי הארץ הוא מהנמנע ועכ"ז היה. ועשו"ת הרשב"א ת"א סי' ס') ועי' כפתור ופרח (פי"א) שכ' שגם היום הוא ת' פרסה רק שתחשוב כל פרסה ב' מיליין ומה שהוכיח האברבנאל מהכתוב במח"כ נעלם ממנו מדרש רבותינו ברבה פ' שלח שנתעוררו בזה וז"ל שם וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום והלא את מוצא שהלכו מן הדרום לצפון מ' יום ומ' יום הלכו את כולה אלא שגלוי הי' לפני הקב"ה שהן באין ואומרין לה"ר ונגזר על אותו הדור שנים של צרה יום לשנה יום לשנה וקפץ לפניהם הקב"ה את הדרך עכ"ל (ועי' בס' בית שמואל (דכ"ט ע"ג) שהביא זה בשם הגמרא וליתא רק דכן איתא במדרש) ועתה מה לו כי יזעק על זה אחרי אשר רבותינו הרגישו בזה ויישבו אותו. והנה דברי המדרש הללו הביאם רש"י בביאורו לתורה. וראיתי להלוית חן (די"א ע"ב) שכתב שדחוק הוא ונעלם ממנו שמקור מחצב דברי רש"י הוא מהמדרש רבה ומ"ש הוא לתרץ שגה בזה דלפי העולה מדבריו לא הלכו רק שלשה צדדים והוא פלא כי באמת הלכו באורך וברוחב. ובזה י"ל מ"ש רש"י דהלכו לאורכו ולרחבו ונתקשה בשו"ת מקום שמואל (בשער התירוצים) דלמה כתב רש"י זה דהא גם אם לא היה הולכין רק לאורכו או לרחבו שפיר הי' קשה איך הלכו בע' יום. אמנם עם האמור א"ש דרש"י בא לשלול דלא נתרץ כתירוצו של הלוית חן והבן. ומה שכתב שם הלוית חן דמבואר במדרש איכה דלעולי רגלים נעשה נס והלכו לא"י במרוצה. שגה בפשט דברי המדרש ואינו מבואר שם כלל דהיה נס בזה רק שהיה להם דרכים קצרים ומחילות וכמבואר בבבלי וירושלמי שהבאתי למעלה וכן מוכח מקושית הראשונים בב"מ שהבאתי למעלה דאל"כ לק"מ. ומ"ש האברבנאל ששלוחי ב"ד שבים בז' ימים והוא פלא היכן מצא כן ובר"מ ה' קידוש החודש פ"ה איתא שיצאו עשרה ימים בתשרי ולא הגיעו רק למקומות אחדים ובניסן הלכו יותר והיינו דמבואר בר"ה (כ"א א') דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי

ובתענית (ד"י ע"א) מבואר דצריך ט"ו ימים שיגיעו לנהר פרת ואף דלפי החשבון צריך כ' ימים כבר תירצו אותו התוס' שם [וע' שאילת יעבץ (ח"א סי' קס"ח) שכ' דלענין יו"ט שני תליא הכל בהשלוחים יכולים להגיע ואין חילוק כלל בין א"י לח"ל לענין יו"ט שני וחכמים שלא שימשו כל צרכן המה חילקו כן ע"ש. ואני אומר הן אמת שמדברי הר"מ נראה כדבריו וכמ"ש ג"כ בשו"ת מהריט"ץ. אולם בדברי הריטב"א בחי' לר"ה (י"ח א') האריך בזה והעלה דהיום דאנו בקיאין בקביעא דירחא והכל תלוי בהגזירה לכן אנו הולכין אחר הרוב ובח"ל ברוב המקומות לא הגיעו השלוחין ע"ש באורך שלפי דבריו נסתרו דברי השאילת יעבץ. גם מה שתמה ע"ד המג"א (סי' תצ"ו סק"ז) במ"ש שאין לנדות לבן א"י שעשה מלאכה ביו"ט שני בח"ל לק"מ והדברים מבוארים במבי"ט (ח"ב סי' קמ"ט) דאע"ג דהם אסורים במלאכה מפני המחלוקת עכ"ז החיוב בנידוי לא חל רק על בני ח"ל שהם אסורים בעצם לא על בני א"י. ומש"ש להסתייע לדבריו מדברי הת"צ סי' קס"ז. הנה דברי הח"צ המה נגד המנהג. ומצאתי למרן בשו"ת אבקת רוכל (סי' כ"ו) שפסק דלא כותיה. ומה מאד נפלאתי על הג' מהרש"ז בשלחנו במה"ת (סי' א' ס"ח) שכ' וז"ל וזהו ג"כ הטעם ששורה קדושה עליונה בח"ל ביו"ט שני של גליות. ולכן גם בני א"י הבאים לח"ל חייבים בקדושת היום אף שדעתם לחזור כמו שנתבאר בה' יו"ט עכ"ל ובאמת נהפוך דהם אינם חייבים כלל בקדושת היום והמה מתפללים תפלת חול ורק שאסורים במידי דפרהסיא מפני המחלוקת והג' מהרש"ז בעצמו כתב כן בה' יו"ט סי' תצ"ו ס"ז וס"ת וס"ט וצ"ע] העולה מזה דמדברי המדרש האלו נראה בעליל שס"ל דנשתנה הארץ ונתכווצה ולא כהאברבנאל. ובזה י"ל דברי מנחם והרד"ק במה שפירשו בכברת הארץ ולהצילם מהשגת הרמב"ן עליהם בפ' וישב שהוא ראה כאשר בא לארץ הקדושה ולא היה שם אפילו מיל יע"ש. אמנם אם נימא דנשתנה הארץ ונתכווצה לא קשה. ועי' בספר תבואות הארץ סוף פ"א שגם הוא רצה להוציא הדברים מפשטן בשביל שראה שהיום אינה מחזקת ת' פרסה וליתא והדברים המה כפשטן:

מסייע לר"י בר חנינא ויהי גבולם מחלף כו'. ע' בש"ק שכתב אך לפ"ז יש תימה בפסוק ויהי גבולם מחלף שבעה ערים כו' ערים תשעה עשר ולחשבון זה הם ערים כ"ב לפחות וצ"ע עכ"ל ונראה שהוא חשב ט"ו ערי מבצר הגם שיש ט"ז נראה שחשב מגדל אל חרם לחד. (ובמצודת דוד כ' שט"ז ערי מבצר יש נראה שחשב מגדל אל חרם לתרתי וכן נראה מבעל הטעמים אך בס' תבואות הארץ פרק ג' כ' מגדל אל חרם למזרח עכו בערך ג' שעות וחצי הכפר מדשד"ל אל קרי"ם והיא לפי דעתי משובשת מגדל אל חרים שתכונתם במחוז ההוא עכ"ל. וזה סיוע שהוא א') וע"כ מקשה דהט"ו וז' המה כ"ב. אולם לפי

מה שראיתי בפי' נחלת יהושע ביהושע שם שכ' על פסוק ערים תשע עשרה ונ"ל ט"ו החשובים בין ערי מבצר ואדמי הנקב יבנאל לקים חקוקה הם י"ט כי חלף ואלון שמות מקומות ולא ערים עכ"ל א"כ י"ל דכן דעת הירושלמי דחלף ואלון לא חשיב ומה דאיתא בירושלמי מחלף חלף כו' הוא סימן למקומות ולא לערים ואף שחשב אדמי הנקב לתרתי י"ל דלא חשיב חקוקה ולפי הנחלת יהושע קשה למה לא חשיב אזנת תבור ע"כ דהגבול יצא לשם ולא להעיר א"כ י"ל להירושלמי גם בחקוקה כן וא"כ הם במכוון י"ט:

והא כתיב לוד ואיתאמרת תלא בגין דתנינן כו' עתוס' מגילה ד"ד ע"א שכתב הקשה הר"ר אלחנן דאמאי איצטרך לר' יהושע לאשמועינן דאינה מוקפת מימות יהושע והא משנה שלימה הוא וי"ל דאגב דאיצטרך לאשמועינן לוד וגיא החרשים תנא נמי אונו בהדייהו ע"ש. וראיתי להטורי אבן שהתפלא מאד על התוס' דמאי ענין אונו דהכא דהוא משל בנימין להוא אונו דהתם דהוא משל יהודה והגלה דתרי נינהו ע"ש באורך וכן ראיתי בס' שלמי נדבה (ח"ב ד"ה ע"א) שהעלה"כ בצ"ע על התוס'. ובמחכ"ת לא ראו דברי הירושלמי האלו דמבואר להדיא דההוא אונו דהכא ודהתם חדא נינהו ולפי הירושלמי לא אמר הכא ואונו לפי שכבר תני ועמ"ש הש"ק בתוספותיו. עמ"ש הברכ"י סי' תרפ"ח סק"ג ובתבואות הארץ בפ"ג דס"ט ע"א ודו"ק:

ולא עזרא תיקן כו'. ע' בשירי קרבן מה שהקשה על המ"א סי' קל"ה מהירושלמי הזה. וע' בשו"ת חת"ס (סי' ט"ז) דמיישב קושיות הקה"ע דלפ"מ דדרשינן ממשפחה משפחה דכהנים מבטלין מעבודתן א"כ אין ראיה דניתקן כ"א בפ"ע ע"ש. ובאמת עדיין אינו מיושב קושיות הקה"ע דהא עכ"פ חזינן דהירושלמי סובר דתקנת עזרא היתה גם על הקריאה וכ"ה במס' סופרים פרק ו' דעזרא תיקן גוף הקריאה ולא כהנ חלת יעקב שם ששגג בזה וא"כ מנ"ל להמ"א לחדש מסתירת הירושלמי להבבלי דעזרא תיקן רק מנין הקרואים. ונ"ל דלהכי מנה הירושלמי תקנות עזרא ב' וה' ושבת במנחה לחד תקנה וש"ס דילן בב"ק (פ"ב א') מנה אותם נתרתי ולהנ"ל א"ש דלש"ס דילן אינה דומה ת קנות ב' וה' לתקנות מנחה דבמנחה תיקן גוף הקריאה ובב וה' תיקן רק הקרואים לכן מנה לב' משא"כ להירושלמי שוים המה ב' וה' למנחה לכן חשבינהו לחדא. ואולם ליישב קושיות הקה"ע י"ל לפמ"ש בחי' הריטב"א למגילה (ד"ב ע"א ד"ה אלא) ע"ש שכ' דהתקנה שתיקנו הנביאים לא היו חשובים בעיני אנשי הכפרים כיון שלא היה רק חד גברא ותלתא פסוקי או תלתא גברי ותלתא תלתא פסוקי ואח"כ כשתיקן עזרא תלתא גברי עשרה פסוקים היתה חשובה בעיניהם לילך להעיר יעו"ש. וכן י"ל לדעת המ"א דקודם שניתקן המנין והאנשים שיהיה שלשה לא היה חשובה בעיניהם וא"ש:

הלכה ד

כגון אנו שאין אנו צריכין לתלמודינו. נ"ב ע' מה שפי' הקה"ע ובגליון הש"ס הניח בצ"ע מר"ן וב"י סי' תרפ"ח ובליקוטי הרמב"ן למגילה (ד"ב ע"א) העתיק הירושלמי כגון אנו שאין אנו צריכין [אלא] לתלמודינו. אולם בתשובת פאר הדור להרמב"ם (סי' י') העתיק הגירסא כמו שהוא לפנינו ופי' שמי שא"צ ללמוד עוד ולעיין בספרים יהיה א' מהי' בטלנין ולעסוק בצרכי ציבור משא"כ מי שצריך ללמוד עוד אינו רשאי לעסוק בצרכי ציבור יעו"ש באורך:

כפר שאין בו כו' ע' מה שפי' בו הקה"ע. וכ"כ הרמב"ם בה' מגילה (פ"א ה"ח) אולם הראב"ד השיגו וע' בליקוטי הרמב"ן האריך בזה בירושלמי כרך שאין בו כו' וכ' שכ"ה גירסת הר"ח וע"ש מה שהעלה בביאורו וכ"כ הריטב"א בחידושים בשם הרשב"א. ובזה מיושבין דברי הראב"ד ובשו"ת הרדב"ז (ח"ה סי' ש"א רכ"ז) האריך לתמוה על הראב"ד דהא ירושלמי מפורש הוא ע"ש מה שדחק בזה. אולם באמת אין זה קושיא כלל דהראב"ד גרס בירושלמי כגירסת הר"ח והרמב"ן והרשב"א והריטב"א כרך שאין בו כו' ולזה רמז הר"ן במ"ש דהגירסאות מתחלפות בירושלמי ע"ש. וא"כ אין מבואר הדין הזה כלל בירושלמי והבן:

אמר ר' מתנא על שם לא תטע לך אשירה כו' ע' בשדה יהושע (די"ז ע"א) שכ' כל עץ בימה של עץ היתה ואלו היה עושין אותה מאתמול קרינן ביה כל עץ אצל מזבח ד' אבל כשחל בחול לא חיישינן בהאי שעתא דפורתא הוא והא תנא דרך הלצה קאמר ליה ולא שיש איסור בדבר עכ"ל ואני תמה ע"ז דלמה הוציא דברי ר' מתנא לדרך הלצה ולא נימא דדינא קמשתעי דהא להדיא כ' הרמב"ם (פ"ו מה' עכו"ם ה"י) דאסור לנטוע במקדש כל עץ והראב"ד שם כ' דבימה שהיו עושין למלך בהקהל לשעתו היה עושין וע"ש ובראב"ד פ"י מה' בית הבחירה ה"ז וכ"מ שם ובסדר משנה דע"ז במה שהאריכו בזה. ונראה דדברי ר' מתנא המה מדינא דכל מה שיכולין למהר שלא תהיה עומדת הבימה בביהמ"ק בודאי נעשה. ואין להקשות מדוע היו עושין אותה של עץ ולא עשו אותה של אבן כבר יישב זה הבאר שבע בסוטה דף נ"ט ע"א ע"ש:

הלכה ה

שמונים וחמשה זקנים כו' מצטערין על הדבר כו'. כתב הקה"ע דדבר ששילשתי לך אין אתה רשאי לרבעה לפיכך אין להוסיף במצוה זו כמו שהוסיפו קצת מצות דרבנן כיון שיש בה קצת סתירה לד"ת. מבואר מדבריו דלולא זה לא היו עוברים בההוספה רק משום שהוא עד הדרשא מה ששילשתי לך. והנה מה דפשיטא ליה כן הנה פשיטא

ליה להרמב"ן בהיפוך שכתב בביאורו לתורה פ' ואתחנן וז"ל ולפי דעתי בדא לעשות מצוה בפני עצמה כגון שעשה חג בחודש שבדא מלבו כמו ירבעם עובר בלאו וכך אומר לענין מקרא מגילה מאה ושמונים נביאים כו' ובירושלמי שמונים וחמשה זקנים כו' הרי שהיתה המצוה הזו אסורה להם א"כ הוא בכלל לא תוסיף עליו אלא שלא למדנו למוסיף עפ"י נביא אלא מן הכתוב שאמר אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה עכ"ל מבואר מדבריו דעובר על בל תוסיף וכשהוא עפ"י נביא עובר על אלה המצות ולא כהקה"ע. ומזה קשיא לי ג"כ על היפה מראה שכתב בירושלמי כאן אין נביא אחר עתיד לחדש דבר ומה שחדשו נר חנוכה לא קשה כי אין זה חידוש ע"פ נבואה אלא מצוה דרבנן כעירובין ונט"י אבל מקרא מגילה הי' מחדשים מרדכי ואסתר ע"י נבואה דאסתר ברוח הקודש נאמרה מבואר מדבריו דשלא עפ"י נביא מותרין לחדש וזה היפוך דברי הרמב"ן דשלא ע"י נביא עובר על בל תוסיף וע"י נביא עובר על אלה המצות ומה דלא קשה באמת מחנוכה נראה דסמכו בזה על הק"ו דמעבדות לחירות אמרו שירה ממות לחיים לא כל שכן ומצאתי כן להדיא בחי' הריטב"א למגילה (י"ד א') שכתב וז"ל ורבנן דתקון בתר הכי נר חנוכה י"ל דסמכו נמי אהאי טעמא דק"ו מיהו מגילת אסתר הוי רבותא טפי שכתבוהו עכ"ל ומבואר מדבריו דגם הוא ס"ל כהרמב"ן דעובר בזה על בל תוסף וכ"כ הריטב"א בחי' למכות (כ"ג ב') גבי ג' דברים עשו ב"ד של מטה כו' מקרא מגילה דאל"כ היו עוברים על בל תוסיף וגם על אלה המצות ע"ש. וע' בתי' הר"ן בסנהדרין (דפ"א ע"ב) ואי' אגדות למהרש"א מגילה (דף ז' ע"א ודי"ד ע"א). גם הלום ראיתי להרא"ם בביאורו לסמ"ג ה' מגילה שכ' וז"ל וא"ת האיך מצו רבנן לחדש מצוה ולא חיישו משום בל תוסיף וי"ל דאיסור בל תוסיף לא שייך אלא כשמחדש המצוה אומר שהשם ציוהו להוסיף על מצות התורה אבל הכא דקאמרי בהדיא משום פרסומי ניסא לא וכ"כ הסמ"ג במצות בל תוסיף עכ"ל. ומהתימה ממנו שכתב בפשיטות היפוך דברי הרמב"ן והריטב"א. ומ"ש שכ"כ הסמ"ג לא מצאתי כן בסמ"ג וז"ל במל"ת (סי' שס"ד) אבל יש רשות לב"ד לאסור דבר המותר שהרי לעשות סייג לתורה אסרוה ולא שיהא אסורו מה"ת עכ"ל. הנה כ' דיכולים לעשות סייג ובזה מודה גם הרמב"ן בעצמו וכמש"ש בפ' ואתחנן אבל לחדש מצוה מה שאינו לסייג יוכל להיות שהסמ"ג מודה לדעת הרמב"ן והריטב"א:

הנביאים והכתובים עתידים ליבעל כו' הדברים הם לכאורה תמוהים. וע' בביאורו ברמב"ם ה' מגילה (פ"ה הי"ח) ובהשגות הראב"ד שם ובשו"ת הרשב"א (ח"א סימן צ"ג) ושו"ת הרדב"ז (ח"ב סימן תרס"ו וסי' תתכ"ח) יעו"ש מה שהאריכו בזה:

אותו שנה היתה מעוברת מאי טעמא מיום ליום ומחודש לחודש שנים עשר הוא חודש אדר עשו"ת (ח"ס חא"ח סי' קס"ג) שפי' דמהכתוב שנים עשר מכלל דאיכא י"ג וע"ז כ' דצע"ג דא"כ נעשה הנס באדר הראשון ובהא כ"ע מודו דצריך לעשות באדר הראשון ומ"ט קבעוהו באדר השני ע"ש. אולם לפמ"ש הקה"ע וז"ל הוא חודש אדר למה לי אלא ה"ק לחודש י"ב שבכל שנה אבל עתה הוא חודש י"ג עכ"ל וא"כ לפ"ז מעיקרא לק"מ קושיות הח"ס ודו"ק:

הלכה ט

הלכה למשה מסיני שיהו כותבין בעורות כו' ודובקין בדבק כו' עקה"ע שפי' אם היה תפילין כתובין על ד' עורות מותר לדבק אותן ולהניח על היד. בתשב"ץ (ח"ג סי' ר"ז) כ' ואיני יודע טעם להשמטת הרמב"ם לזה הירושלמי ורבו הרי"ף ז"ל ואחרים כתבוהו להלכה עכ"ל. והנה לפי פי' הקה"ע דקאי על תפילין ש"י אם כתבן על ד' עורות שאם דבקן בדבק שרי א"ש מה שהשמיט הר"מ זה הירושלמי דהא הוא פסק בה' תפילין (פ"ג ה"ז) דאם כתבן על ד' עורות א"צ לדבקם וע"כ השמיט הירושלמי הזה. אולם פי' הקה"ע תמוה דהא איתא בש"ס מנחות (ל"ד ע"ב) דר' יוסי ס"ל דא"צ לדבקם וגם ר' יהודא א"ר בו וא"כ הירושלמי דלא כמאן וגם אם נימא דהירושלמי חולק בזה על ש"ס דילן וס"ל דצריך לדבק תקשה על מ"ש הקה"ע בש"ק דגם ברי"ף שהביא הירושלמי כן פירושו והוא תמוה דהא הרי"ף פסק בה' תפילין דא"צ לדבק וא"כ איך אפשר שיכתוב כאן שצריך לדבק וכנראה שנעלם ממנו שו"ת הריב"ש (סי' ל"א) שפי' הירושלמי דמיירי בתפילין שצריך לדבק הפרשיות ש"י בדבק או הקלף שכורך עליהן ולא נהגו כן ע"ש. וא"כ א"ש מה שהשמיט הר"מ לזה הירושלמי לפי המנהג ועשו"ת רדב"ז (ח"ג סי' תרמ"ז) שהשיג על הריב"ש וס"ל דהירושלמי מיירי לענין ס"ת ולא לענין תפילין ע"ש באורך וכ"ז לא ראה השירי קרבן:

הלכה יא

ראו אותו יוצא במנעל פחות ביה"כ. ע' בקה"ע מבואר שפי' נפחת שהמנעל נפחת למטה. ואשתמיט מיניה דברי תה"ד (סי' קמ"ט) שכ' ראיה דמותר לעמוד ביה"כ ע"ג כלי עור וז"ל וראיה קצת דהא כתב הא"ז וז"ל ונראה דמותר לצאת במנעל קרוע ושיעור הקריעה איני יודע ומסתמא אינו רוצה לומר קרוע למטה בכף הרגל אלא קרוע למעלה וכיון דשרי מנעל קרוע כ"ש לעמוד ע"ג כלי עור דשרי עכ"ל. וכן פסק בש"ע א"ח (סי' תרי"ד ס"ב) וע"ש בביאורי הגר"א סק"י שכ' שדברי הא"ז דמותר לצאת במנעל קרוע הוא מדברי הירושלמי הללו. ובאמת מבואר כן להדיא בא"ז ה' יה"כ (סי' רע"ז) שלמד

כן מדברי הירושלמי האלו. ועשו"ת רדב"ז (ח"א סי' שע"ז) וכיון דהתה"ד פי' דברי הא"ז דמיירי שנפחת למעלה א"כ האי נפחת הוא למעלה ולא למטה דאל"כ אין ראיה מזה לדינו של הש"ע דמותר לעמוד על כלי עור וע"כ הפי' בירושלמי שנפחת למעלה ולא למטה. וע' בפני משה שכ' וז"ל ודחי לה הש"ס דמה את ש"מ מזה. שכן אפי' יראי שמים יוצאין כך ביה"כ לפעמים אם א"א בענין אחר כגון במקום מטונף וכיוצא בזה עכ"ל ואם כן הוא הפי' בירושלמי א"כ אין ראיה לדינו של התה"ד וע"כ ליתא לפירושו רק שכן יראי שמים יוצאין היינו אפי' שלא לצורך וכן מבואר להדיא בא"ז דמותר לצאת במנעל קרוע אפי' לכתחלה:

א"ר שמלאי דבורא כ"ה ג"כ בירושלמי תענית (פ"ב ה"ח) וע' בקה"ע שכ' כך שמו ובמדרש רבה קהלת פי' המ"כ שם מקום וע' בסדר הדורות שפי' דיבור שהוא עפ"י הדיבור ע"ש באורך וכן פי' הפני משה [והג"מ מהרצה"ח ז"ל כתב בספרו מבוא התלמוד (פרק י"ז) שנקרא דבורא על שם שדרש על קרא וכדבריך עשיתי]:

הלכה יב

כראש תור היה נכנס מתוך חלקו של יוסף לתוך חלקו של בנימין ע' בס' תבואות הארץ פ"ג שכ' שלדעתו ט"ס הוא וצ"ל היה נכנס לתוך חלקו של יוסף מתוך חלקו של בנימין יעו"ש:

פרק ב

הלכה ב

מנשה הוה יתיב כו'. במרדכי פ"ג דמגילה הגירסא מעשה בחד דהוי יתיב כו' וכתב דאיכא למימר דלא פליג אמתני' דאם קראה מתנמנם מאחר שהוציא בפיו אבל אם שמעה מתנמנם לא יצא. וראיתי להשירי ברכה בא"ח סי' תר"צ סק"א שכ' בשם הראב"ן שכ' דאם קראה מתנמנם דיצא וה"ה לשומע ממתנמנם וא"כ איך יפרש הירושלמי הזה דלא יהיה נגד המשנה וע"ש מה שדחק בזה. אמנם לפמ"ש הקרבן העדה חזור לך דלא כוונית נראה דאק"ש קאי ובתוספותיו ביאר דק"ש קבלות עול מלכות שמים בעינן שיהיה ער ממש שיתכוון בכל לבו עכ"ל. א"כ לק"מ דבמגילה גם הירושלמי מודה וא"ש בפשיטות. ועשו"ת משכנ"י חא"ח (דף ס' ע"ג) שכ' וז"ל ואהא מייתי בירושלמי שאם קראה מתנמנם וצוה לחזור משום שלא כיון ומתני' דמכשיר איירי שכיון לבו בעת שהוא ער וכו' ומתורץ קושיות המרדכי ע"ש עכ"ל ולפ"ז א"ש ג"כ קושיות השיורי ברכה

דהראב"ן מיירי כשכיון בעת שהיה ער אך דבריו לא נהירין דמנין היה יודע ר' זעירא שלא כיון דהא כוונה אינו יודע רק האיש בעצמו והנכון כמ"ש הקרבן העדה:

הדא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה נאמר בארבעה עשר בכרכים עי' ביאורו בקרבן העדה. ועי' ברא"ש במגילה פ"ב שלא הביא הדחי' נראה שלא היה בגירסתו וכמ"ש במראה הפנים. ובזה א"ש מה שתמה השירי קרבן על הכל בו שדחק א"ע ליישב קושית הירושלמי דמיירי בשלא היה לו מגילה דהא הירושלמי בעצמו מתרץ זה דאין אסור במלאכה אלא ביומו אבל בכרכים כשקורין בי"ד אינו אסור במלאכה ע"ש ויותר היה לו לתמוה על הכלבו במ"ש להלן וז"ל ונוכל לומר שאינו אסור במלאכה רק לבני יומן ולאותן שהקדימו לקרות שאסורין ביום י"ד עכ"ל דמה כתב ונוכל לומר הא מבואר כן להדיא בירושלמי דאינו אסור רק לכ"א ביומו גם מ"ש דאסור ג"כ לאותן שהקדימו לקרות הוא היפוך דברי הירושלמי דכרכים שהקדימו לקרות באמת מותרים המה בעשיית מלאכה. אולם לפמ"ש דבנוסחות הראשונים לא היה כתוב כן בירושלמי א"ש. וראיתי להישועת יעקב (סי' תר"צ סק"ו) שהוכיח מהירושלמי הזה דאם לא כיון במגילה של לילה יצא דאל"כ קשה על הירושלמי מה הקשה הא גם אם נימא דאסור במלאכה עכ"ז מותר בלילה ואינו אסור במלאכה רק ביום דהא לענין משתה ושמחה קיי"ל דאינו נוהג רק ביום ולא בלילה וה"ה במלאכה וא"כ דלמא מיירי המשנה דהיה כותבה בלילה אע"כ דא"כ איך סיים דאם כיון לבו יצא דהא בקריאה של לילה אף אם לא כיון יצא עכ"ד. ובאמת אינו מוכח כלל לא מיבעיא לפ"ד הראבי"ה ההובא במרדכי במגילה דס"ל לענין שמחה דנוהג גם בלילה דס"ל דהאי ימי משתה ושמחה הוא כלילי שבת ויומי ואחריו החזיק הב"ח (בסי' תרצ"ה) לקיים כן וכ"נ מדברי הרמ"א שם בודאי לא קשה קושית הישועת יעקב. אולם גם לפ"ד החולק על הראבי"ה הא כ' הטורי אבן במגילה (ד"ו ע"ב) דיש חילוק בין קום ועשה דאינו נוהג רק ביום ומלאכה שהוא בשוא"ת נוהג גם בלילה יעו"ש. ובלא"ה לק"מ דהא כ' התה"ד (סי' קי"ב) דמלאכה של שמחה מותר והקשה מההיא דירושלמי דהיה כותבה כו' דהא כתיבת המגילה הוי דבר של שמחה וכ' וז"ל מיהו נאמר דלא בעי לארויי אלא שלא קבלו עליהם יו"ט ממש כדאיתא התם בגמרא דאי הוי יו"ט ממש ודאי היה אסורה לכתוב עכ"ל וא"כ כיון דהירושלמי דחה רק דלא קבלו עליהם ליו"ט ממש בזה היה נוהג ג"כ בלילה כיו"ט וא"כ לא קשה קושית הישועות יעקב:

הלכה ג

בן כרך מהו שיוציא את בן עיר ידי חובתו כו' בפרמ"ג במ"ז (סי' תרפ"ח סק"ד) כתב וז"ל ומ"ש הט"ז דיוצאין בי"ד לא הבנתי כי בפר"ח ברישׁ הסימן הביא ירושלמי בן עיר מהו שיוציא בן כרך כו' ולא איפשטא הנה יראה דעל ר"ח רבה לית חולק דבן כרך יוצא בי"ד ואיבעיא הואיל לכתחלה לא הוי מחויב או דלמא הואיל ודיעבד [יצא] מחויב מקרי ולפ"ז נפשט האיבעיא לקולא ככל תיקו בדרבנן כו' א"כ טבריא והוצל לכתחלה קורין בב' ימים וברוכי רק בי"ד לא בט"ו דיוצא ממ"נ ואסור לברך בט"ו וא"צ לתירוץ הט"ז גם א"צ לטעמא הואיל וזמן קריאה לרוב העולם כדאמרן ולפ"ז יצא לנו הדין בן כרך שקרא בי"ד אסור לברך בט"ו וקורא בלא ברכה כקורא בתורה ואם קרא לבן עיר יצא בן עיר דתיקו דרבנן לקולא עכ"ל. ויש להעיר על דבריו מ"ש דליכא חולק על ההוא דר"ח רבה ולכן תמה על הט"ז ולק"מ דהנה בפ"ק ה"א דאיתא התם ר' חונה בשם ר"ח הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קריאתה כו' ר' יוסי ור' אחא הוון יתבין א"ר יוסי לר' אחא לא מסתברא לשעבר אבל לבא לא הא תני מקום שנהגו לקרותה ב' ימים קורין אותה ב' ימים (פי' הקה"ע והיינו במקום שמסופקים אם הוא כרך או עיר ואי ס"ד הכל יוצאין בי"ד למה קורין ב' ימים) א"ל אף אנא סובר כן (שאינו יוצא בי"ד) ויאות כו' הנה מבואר שיש חולקין על ההוא דר"ח רבה וסוברין דאין בן כרך יוצא בי"ד ועיירות המסופקות צריכין לקרות בשניהם ולא כהפרמ"ג דליכא חולק כלל (ועמ"ש הרא"פ בביאורו לירושלמי שקלים פ"א ה"א ובשו"ת זכרון יוסף חא"ח סי' י"ח י"ט בביאור דברי הירושלמי האלו) ולפ"ז כיון דיש חולקין על ר"ת רבה א"כ כשמספקא לן היינו אומרים דצריך לקרותם בב' ימים עכ"ז כיון דרוב העולם קורין בי"ד לכן הולכין אחר הרוב וא"ש דברי הט"ז. גם מ"ש דבן כרך מוציא לבן עיר. הנה הריטב"א בחי' למגילה (ד"ב ע"א) כ' וז"ל וזהו דעת הרשב"א והביא ראיה מדאמרינן בירושלמי בן כרך אינו קורא לבן עיר ובן עיר אינו קורא לבן כרך מבואר דגירסתו היתה בירושלמי שנפשטה האיבעיא דאינו מוציא לא בן עיר לבן כרך ולא בן כרך לבן עיר ועמ"ש התוס' והרא"ש בפ"ק דיבמות ובק"ן שם וע"כ פסקו של הפרמ"ג צל"ע:

אבל מפרשי ימים כו' א"ר מנא בעתיד לחזור למקומו כו' ע' קה"ע שפי' אפי' אם הם בני כרכים כו'. אולם הריטב"א בחי' למגילה (דף י"ט א') יש לו פי' אחר בסוגיא וז"ל אמר ר' מנא בעתיד לחזור למקומו כו' וה"פ דדוקא בבן עיר שעקר דירתו ובכך הוא דמיבעיא לן אבל בן עיר שהוא מפרש בים או הולך במדבר ונמצא שם יום י"ד קורא כמקומו בי"ד שאע"פ שאינו במקום שום חיוב קורא כמקומו א"ר מנא בעתיד לחזור למקומו אבל אם

דעתו לילך לכרך אינו קורא כלל שהרי כבר נעקר מן העיר ולכלל בן כרך לא בא וזה כאותו שאמרו בירושלמי במקום אחר בן כרך שעקר לילי י"ד נפטר מכאן ומכאן א"ר פנחס ע"כ היהודים כו' ר' פנחס מהדר איבעיא דר' יודן וקאמר שבן עיר שנתן דעתו לעקור לכרך ליל ט"ו כיון שעדיין הוא בי"ד בעיר קורא בעיר כיון שהוא פרזי באותו שעה עכ"ל מבואר מזה דס"ל דההיא דירושלמי מיירי דוקא בבן עיר. ובבן כרך לפי דעתו אולי קורא ג"כ כמקומו ויותר נראה שאינו קורא כלל. והן אמת שבהגהת המ"א סי' תרפ"ח ס"ה מבואר הדין דמפרש בים כו' בסתמא ובא"ר שם כ' להדיא דה"ה בבן כרך אולם להריטב"א צ"ע בזה. וגם מזה מבואר דהריטב"א פי' הירושלמי לעיל בבן כרך שעקר לילי י"ד נפטר כו' בניחותא דלא כהקה"ע שפירשו בתמיהא:

הלכה ד

תירגם עקילס כו'. וכ"ה בירושלמי (מ"ק פ"ג ה"ז) ע' בשירי קרבן שכתב דביפה מראה כ' דבערוך הנוסחא [אתניסאה] לשון יון מות ולא מצאתי דבר זה בערוך כו' גם הגירסא דכאן כו' ע"ש. ונעלם ממנו מ"ש הערוך (ערך א' אות אתינס) דמבואר שם דנוסחתו היתה כן ופי' שם כן. ובמעריך שם האריך בזה שכ"ה פי' הירושלמי דלא כהמת"כ ע"ש [עי' בערוך השלם ע' אתנסיאה פי' בלי מות והוא השארת הנפש עיי"ש]:

הלכה ה

מכאן ואילך נהגו הרבים לקרותה בביהכ"נ כתב הפני משה מכאן ואילך אחר שאירע שקרא הקטן נהגו הרבים לקרותה בביהכ"נ ושוב לא יניחו שיקרא הקטן לרבים עכ"ל. ובמח"כ שגה בזה והכוונה אדרבה להיפוך דמכאן ואילך נהגו הרבים לקרותה בביהכ"נ גם ע"י קטנים דכן מבואר להדיא בתוספתא מגילה פ"ב ששם הובא ג"כ העובדא הזאת וסיימו שם מכאן ואילך הנהיגו שיהיה קטן קורא אותה לרבים. והתוספתא הזאת הובאה ג"כ בא"ז (ה' מגילה סי' שע"ז) מבואר להדיא ההיפוך מפי' הפני משה [וכ"ה בבעל העיטור בעשרת הדברות ה' מגילה שכ' והלכה כר' יהודא דאתא דרבנן ומפיק דרבנן ואשכחן דמנהגא כר' יהודא כדאיתא בתוספתא כו' מכאן ואילך הנהיגו שיהיו הקטנים קורין לרבים ש"מ מנהג כר' יהודא עכ"ל מבואר להדיא דלא כהפני משה]. ודע דקשיא לי ע"ז דאיתא בירושלמי כאן וכ"ה בתוספתא ובבבלי מגילה (ד"כ א') אין מביאין ראיה מן המתיר דא"כ מאי מקשה בירושלמי ברכות (פ"א ה"א) על מה דאיתא התם דר"ג הורה לבניו לקרות ק"ש עד עמוד השחר וע"ז הקשה בירושלמי שם ור"ג פליג על רבנן ועבד עובדא כותיה והא ר"מ פליג על רבנן ולא עבד עובדא כותי' והא ר"ע פליג על רבנן ולא עבד עובדא כותיה כו' דהא חזינן כאן דאמרו לר"י דאין מביאין ראיה מן המתיר דמוכח

דר"י כשחלק עם רבנן עבד עובדא כותיה וכ"ה בכל החכמים כמו שאמרו אין מביאין ראיה מן המתיר ואין לומר דדוקא באיסור דאורייתא אמרו כן דלא עבדו עובדא כותיה והכא בדרבנן עסקינן ובזה עבד עובדא כותיה דהא הך דר"מ שהביאו שמה הוא דסכין אלונתית דהוא רק משום גזירה ועכ"ז לא עבד ר"מ עובדא כותיה וצע"ק:

פרק ג

הלכה א

מהו ליקח אבנים כו'. עי' בשירי קרבן שהביא דברי ההג"א מא"ז פ' בני העיר שכ' דאסור ליקח אבנים מביהכ"נ ישינה כדי לבנות חדשה כי ליכא דוכתי לצלויי וכ' הוא לפרש דבביהכ"נ שנפל מיירי ואין שם אלא אבנים ואסור משום חורבן המקום ודברי הא"ז הם לקוחים מדברי הירושלמי יעו"ש. ובפרמ"ג (סי' קנ"ב במ"ז סק"א) כ' דההג"א סובר ג"כ הטעם משום פשיעותא ורק דמיירי דבנה מקצת החדשה דשוב אין מוכרין אפילו לפדיון שבוים יעו"ש. אולם המה כתבו כל זה לפי שלא נגלה לפניהם דברי הא"ז שבה' ביהכ"נ (סי' שפ"ה) מבואר להדיא דהוא פוסק רק כטעם דצלויי ודחה שם דברי הירושלמי הללו משום דסובר דהטעם משום פשיעתא יעו"ש מבואר דלא כהש"ק והפרמ"ג. וצדקו דברי הט"ז בהבנת ההג"א:

וכן במותריהן ממה שגבו גבאי צדקה והותירו כהדא ר' חייא בר אבא אזיל כו' ע' בקה"ע שכ' חוץ ממה שגבו גבאי צדקה והותירו מותר לשנות כו' ולא ידעתי דהא קיי"ל כהמשנה דשקלים (פ"ב מ"ו) דמותר עני לעניים כו' והיא דמי לשאר דברים וכ"ה ביו"ד (סי' רנ"ג ס"ו) והא דמבואר שם דאם ראו הפרנסים כו' הוא כן בכל הדברים. ומלבד זאת לא ידעתי איך יתפרש הכוונה ממה שגבו גבאי צדקה דהוא חוץ ממה שגבו גבאי צדקה דזה הוא היפוך הכוונה ונראה שנעלם מהקה"ע שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' תתקמ"ב) שכ' דכל מה שלא בא ליד הגבאי יכול לשנות והביא הירושלמי הזה ע"ש דמבואר מזה דפי' הירושלמי דלא בא ליד גבאי. (ועשו"ת נ"ב מה"ת (חח"מ סי' נ') מ"ש בביאור הירושלמי הזה ע"ש שנראה שגם ממנו נעלמו דברי מהר"ם הללו) ועוד איך הי' רשאי ר' חייא לשנות כיון דהיה גבאי ואמרינן כיון שבא ליד גבאי אינו יכול לשנות ומה קשר זה לזה. ועשו"ת מהריט"ץ (סי' ע"ט) ומחנה אפרים ה' צדקה (סי' י"א) פירשו דר' חייא לא היה גבאי ע"ש. וא"כ נסתר פי' קרבן העדה ע"כ נראה דתיבת כהדא הוא ט"ס ופי' וכן במותריהן ממה שגבו כו' כלומר דגם ממה שגבו כו' הדין כן ומה שסיים אח"כ

ר' חייא כו' הוא דבר אחר ור' חייא לא היה גבאי ופליגי בזה וכמ"ש המהריט"ץ והמחנה אפרים והבן:

הלכה ב

ולא זכר יואש המלך. ע' בשירי קרבן מה שתמה על התוס' מנחות דל"ב וכ' דט"ס הוא בתוס' ע"ש. אולם גם בא"ז ה' תפילין (סי' תקס"ג) שגם הוא כתב ממש כדברי התוס' ובודאי שלא אתרמי טעות בהרי דוכתא וצ"ל דכן היתה גירסתם בדברי הימים לא כמו שהוא לפנינו:

אם כר"מ אין מוכרין כו'. השירי קרבן הניח בתימה על הר"ן במגילה שם שלא ראה שקושיתו הוא קושיות הירושלמי ולא הביא תירוצו כו' ע"ש באורך. אולם באמת לא נעלם זה מעיני הר"ן והמעיין יראה שהר"ן קיצר דברי הרמב"ן בליקוטים למגילה (כ"ז ע"ב) ושם הביא דברי הירושלמי הללו דאוקים הרישא דמתני' בס"ת וסיים ע"ז אבל לפי מה שאמרו בגמרא שלנו מעיר גדולה לעיר קטנה מעיקרא קדושה והשתא קדושה מרבים ליחיד ליכא קדושה משמע דמתני' לאו בס"ת משמע להו ולית להו דר' חייא בר אבא דירושלמי אלא מתני' בביהכ"נ הוא כו' והנכון בכולהו מה שרש"י ז"ל מפרש כו' והן הן דברי הר"ן אלו אלא שקיצר אותם ולפי שראה הר"ן דהבבלי מחולק עם הירושלמי לכן לא הביא תירוצו וז"פ וע' בתמים דעים סי' קט"ו מ"ש בביאור הירושלמי:

הלכה ג

ר' יוחנן מיקל לנשיא כו' עיין מ"ש בציון ירושלים. הנה מ"ש דבש"ע איתא דמותר להשתמש בעליות ליתא דשם איתא דיש להסתפק בזה כו' וגם מ"ש דצ"ל דשאני כאן דדמי להיכל הוא תמוה ואין לו כותר גם מ"ש דדברי ר' יוחנן סותרים זה את זה י"ל לפמ"ש התוס' במכות (י"ג א' ד"ה אילן) לחלק דגגין אינם קודש והאויר הוא קודש. ועי' חי' מהרש"א שם ובמל"מ ה' שגגות (פי"א ה"ד) א"כ כאן בירושלמי דאיתא דשטחין בגדיהון על אוירא דבי מדרשא י"ל דהיה באויר שלא כנגד הגג ולק"מ (רק מה שהיה נתקדש בקדושת ביהמ"ד והיה שם אויר ושם שטחו הבגדים). וע' בשו"ת פאר הדור להר"מ (סי' ע"ד) שמותר להשתמש בעליות של ביהמ"ד ולכאורה הוא נגד פסק הש"ע דיש להסתפק בזה וי"ל דהר"מ אזיל לשיטתו שהשמיט (בפ"ו מה' בית הבחירה) דעליות ההיכל נתקדשו ועצל"ח פסחים (דפ"ו) שביאר דעת הר"מ דס"ל דאדחי במסקנא הך תירוצא וע"ש. ולפ"ז כיון דכל עיקר טעם הר"מ דיש להחמיר בעליות משום דדמי להיכל וכיון דס"ל להרמב"ם דגם בהיכל לא נתקדשו עליות מכ"ש בביהמ"ד משא"כ לפי שיטות הר"י ומהר"ם ותוס' שבועות (י"ז ב' ד"ה וטמא) דהעליות נתקדשו א"כ י"ל ה"ה בית

המדרש. הן אמת שצלע"ק על הצל"ת שסובר בדעת הר"מ דגם עליות ההיכל לא נתקדשו דהא כ' בה' מעה"ק פ"ה ה"ד וז"ל אבל אם שחטן בגגן של היכל פסולין שאין הגגות ראויות לשחיטה כלל. וא"כ תקשה למה כתב הר"מ בגגות ולא כתב יותר רבותא דאפ' בעליות ההיכל פסול כששחטן מוכח דבעליות כשר ועכ"מ שם שמבואר להדיא כן וצ"ל דס"ל דכל עליות ההיכל היו פתוחות וכמ"ש הצל"ח בלשון ואולי וא"כ בעליות מותר כיון שפתוחות והבן. וצל"ע על העץ חיים (מדות) פ"ד מה' מלכים שכ' וז"ל ואפשר הדין דבעליות לא היה חייב הנכנס לשם ולא מן הדין הי' נזהרין ליכנס לשם אלא מעלה עשו בה שאין אסור אלא בבית קדשי הקדשים אשר שם הארון אבל העלי' ה"ל כמו גג עכ"ל דא"כ דהוא רק מעלה בעלמא מאי מקשה הש"ס בפסחים שם להוכיח דעליות נתקדשו דהא הוי רק מעלה וצע"ג. ועי' בריטב"א במכות שם שגג ההיכל לא נתקדש בקדושת ההיכל אבל עכ"ז אוכלין שם יע"ש:

ההן פרוורה כו'. עי' בפני משה שכתב שזהו החדר שבחצר לפני ביהכ"נ כו' וע' בפרי מגדים א"ח (סי' קנ"א סק"ד) שכתב וז"ל צ"ע בפאלי"ש מקום שמתפללין שם בקהלות גדולות אם רשאין לעשות קפנדריא עכ"ל. והוא תמוה דזה הוא האיבעיא בירושלמי כאן והוא לא הביאו כלל:

הלכה ז

צריך שיהא איש בראש דפא ואת בסופה שכן הוא שניץ ונחית כו' עיין בקרבן העדה מה שפי' ונעלם ממנו מ"ש הטוא"ח (סי' תרצ"א) הגירסא שניץ ונחיץ כהדין קנטורא ועי' בב"י שם מה שהאריך בפירושו שקאי האיך יהיה נכתבים איש ואת ועב"ח שם מה שפי' פי' אחר. ועי' בתניא (סי' ל"ט) גם שם העתיק כגירסת הטור ועמש"ש המגיה ובבעל העיטור נפל שם טעות יעו"ש:

פרק ד

הלכה א

זה קורא וזה מברך. עי' בקה"ע שכתב ואפ"ה מברך לקרות המגילה כו' נראה שסובר שגם בברכה שלפניה אמרינן דזה קורא וזה מברך. אולם במרדכי בחולין פ' כיסוי הדם כתב בשם ר' שמחה ע"ד הירושלמי הללו וז"ל מיהו נראה דהתם מיירי בברכה שלאחריה אבל בברכה שלפניה אין נראה שאחד מברך וא' קורא כו' עכ"ל. וכן ראיתי בבעל העיטור בה' מגילה שכתב ע"ד הירושלמי ומסתברא שבירך לפניה אבל לא בירך לאחריה. מבואר דבברכה שלפניה לא אמרינן זה מברך וזה קורא. אמנם ראיתי בא"ז פ"ג דמגילה (סי'

שע"ט) שכ' דכן הדין בברכה ראשונה. וכ"ה בהג"א שם וכ"נ מרמ"א סי' תרצ"ג וצ"ע שלא הביאו דעת ר' שמחה ובעל העיטור ועי' מ"ש המרדכי מגילה (סי' תתל"ה) במחלוקת שבין ר' יואל ור' אפרים וצ"ע:

מכאן ששומע כקורא כתיב אשר קראו לפני המלך. כ' הפני משה וז"ל וכה"ג מצינו דכתיב גבי המגילה שהביא ע"י בן שפן ליהוקים אשר קראו לפני מלך יהודא כו' והוא תמוה דלא נמצא שם כלל זה הכתוב והברור דהוא המגילה שקראו לפני יאשיהו (דהוא במלכים ב' כ"ב) וכן פי' הקה"ע וז"ב:

עאל לכנישתא חמא חונה. הפני משה כ' דכך שם המתרגם ולא ראה ברי"ף (פ' הקורא עומד) ובטוא"ח (סי' קמ"א) ובמנהיג ה' שבת (סי' כ"ז) ותשב"ץ (ח"ג סי' קס"ג) ותוס' ב"ב (דט"ו א' ד"ה שמנה) שהעתיקו חמא חזנא (ובב"י שם כ' שכ"כ הרי"ף והרא"ש ובאמת ברא"ש לא העתיק הירושלמי והשמיטו. ואולי דכוונתו שהביא התוספתא שצריך לחזן עליו) וכ"ה בכל בו (סי' כ') ושיבולי הלקט (סי' י"ט) וע' בא"ז ה' שבת (סי' מ"ג) שהביא שם תשובת ר' יואל לר' אפרים דלמד מהירושלמי הזה דאין אדם קורא בתורה עד שיהיה א' עומד והחזן עמו ור' אפרים השיב לו וז"ל ואשר הבאת מירושלמי שאין יכול לקרות בלא חזן משום סרסור מההוא בר נש ואית ספרי ירושלמי דגרסי חזנא כו' כמה שגית וטעית חדא זה אינו תחותיה שלא העמיד אחר לקרות הל"ל לא קם בר נש בהדיא מה תחותי' ועוד אמר חזנא והלא החזן קורא אחרים ועוד זהו סרסור ששניהם קורים כו' ופי' הירושלמי כן הוא קם חזנא קרי בספרא ולא קם בר נש תחותיה ולא עמד אחר במקומו לתרגם אלא החזן עצמו תרגם וזהו סרסור ששומע מפי הקורא ומתרגם לאחרים כמו סרסור זה שקונה מזה ומוכר לזה זהו פי' נכון ע"ש:

הרב את ריבך כו'. כתב בשירי קרבן ונראה דלכך פותחת בברוך לפי שגם מי שאינו קורא את המגילה צריך לברך ברכה זו. תמהני עליו שלא ראה שכן כתב הר"ן ובחי' הריטב"א במגילה שם ועבטוא"ח (סי' תרצ"ב). ודע שראיתי בכל בו (סי' מ"ה) שכתב ירושלמי לא אמרו ברכה לאחריה אלא בציבור. והובא ברמ"א בא"ח (סי' תרצ"ב ס"א) ולפנינו ליתא לזה בירושלמי ועי' ביאורי הגר"א שם. ובא"ר כתב דשאר הפוסקים חולקים ע"ז. וס"ל דאף ביחיד יש לברך. ונ"ל כן מתוך דברי הראב"ד בהשגותיו על בעל המאור בברכות פ' הרואה שכתב שברכה שאינה קבוע שאין מברכין אותה רק ברבים אין אומרים בה שם ומלכות ע"ש וא"כ הכא אם נימא דנתקנה רק בציבור א"כ אמאי יש בה שם ומלכות ע"כ דס"ל להראב"ד דגם ביחיד יש לברך אותה:

התקין שיהיו אופין פת בע"ש כדי שתהא פרוסה מצויה לעניים. ע' בשירי קרבן מה שדחק בזה. אולם מצאתי בשיטה מקובצת לב"ק (כ"ב ב') שפי' בשם ר' יונתן בש"ס דילן וז"ל משכמת ואופה ביום ו' בשבת לכל ימות השבוע כדי שתהא פת מצויה לעניים לכל ימי השבוע וק"ו להדיוט מלחם הפנים שהיה נאכלים לח' ימים עכ"ל. וא"כ יש לפרש גם דברי הירושלמי כן דאופה בע"ש לכל ימי השבוע וא"צ לדוחקו של הקה"ע. ואין להקשות מ"ש דאופה בע"ש י"ל כמ"ש הדרכי משה בא"ח (סי' תר"ב) דמשום כבוד השבת אופין בלא"ה. ועפרמ"ג בא"ח (סי' רמ"ב בא"א סק"ד). וראיתי להמור וקציעה שכ' ע"ד הד"מ שהוא תמוה שלא נמצא זה בגמרא ויש סמך לזה מדביתהו דר' חנינא בן דוסא כו' ע"ש ובמח"כ לא ראה דברי הירושלמי הללו. אולם מדברי הרמב"ם בה' אישות פכ"א שהעתיק זה בה"א ולא בה' שבת נראה שתכס עיקר כש"ס דילן ולא כהירושלמי. אולם באגודה (סי' ק"ב) ראיתי שהעתיק גם בש"ס דילן שתהא אשה משכמת ואופה בע"ש שחהא פת מצויה לעניים ע"ש:

הלכה ה

אבל כשיש לו מתורגמן קוראין כו' עמ"ש הקה"ע ובש"ק והוא דחוק דמאי קוראין דקאמר אטו הם קוראים בהפטורה וצריך לומר נגד ג' קרואין והוא דחוק. אולם ביאור הירושלמי דסובר דסגי בג' פסוקים כשיש מתורגמן וכמ"ש ההגמי"י. ועשו"ת מהר"ם פאדו"ה (סי' ע"ח) שהאריך בביאור דברי הירושלמי הללו ופי' אותם דלא ישאר בקושיא ואישתמיט זה מהקה"ע:

הלכה ו

אמר ר' יהודא כאן בשהביא ב' שערות כו'. ע' בס' סת"ם (ה' תפילין סי' ל') שתמה על הירושלמי דאם לא הביא ב' שערות איך יכול לפרוס על שמע וע"ש שפי' הירושלמי בדרך רחוק. ולק"מ דבשהגיע לחינוך דמחויב מדרבנן מותר לפרוס על שמע דהוא ג"כ דרבנן דכמבואר במס' סופרים (פי"ד הי"ז) וע' בא"ז (ה' שבת סי' מ"ג) ובתשובה בח"א (סי' תשנ"ב) במה שהאריך בזה. ועי' במה שפי' הפני משה. ובמראה הפנים כ' נראה דהקושיא והתירוץ על נשיאות כפים בלחוד הוא דקאי וכן אמרינן בבבלי סוטה דל"ה דכשהביא ב' שערות נושא כפיו וע"ש דמשמע דבאקראי בעלמא וכ"כ הב"י סי' קכ"ח עכ"ל ודבריו תמוהים דמ"ש דקאי על נ"כ הוא דחוק למאד דהא מבואר בירושלמי והא תנינן קטן לא יפרוס את שמע מבואר דעיקר הקושיא הוא מפריסת שמע ואיך כתב הפ"מ דמקשה רק מנ"כ וגם לפ"ז עדיין תקשה דאיך מבואר בהמשנה דאביו או רבו עוברין עבורו לפני התיבה מבואר דפריסת שמע יכול הוא לפרוס לבדו וא"כ עדיין לא תירצו

ע"ז ומלבד זה מ"ש הפ"מ דבקטן קודם י"ג שנה מבואר בבבלי דבהביא ב"ש נושא את כפיו. הוא תמוה מאד דבבבלי אין זכר לזה כלל ובב"י מבואר דבהי' לו י"ג שנה ולא הביא ב' שערות אינו נושא כפיו כלל בפני עצמו אפי' באקראי ובהביא ב' שערות והוא בן י"ג שנה נושא כפיו באקראי ובנתמלא זקנו נושא כפיו בתמידות א"כ אין זה ענין כלל להההוא דירושלמי דמיירי בהביא ב' שערות ולא היה בן י"ג ועתוס' סוכה (מ"ב ב') וחי' הרשב"א ספ"ק דחולין ובחי' הריטב"א בסוכה שם. ובישועת יעקב בא"ת (סי' נו"ן סק"ז) הביא דברי הירושלמי הללו וכ' דמכאן למד הר"מ בה' תפלה (פ"ח הי"א) דבפורס שמע הוא בהביא ב' שערות ופי' הך קטן בלא נתמלא זקנו וצ"ע דא"כ למה כ' הר"מ בפט"ו מה' תפלה דבנ"כ בעינן נתמלא זקנו דאם פסק כהירושלמי הזה הא גם בנ"כ מתיר אף בלא נתמלא זקנו וצ"ל דהר"מ פי' דהך עוברין לפניו הוא נ"כ ג"כ דהיא בכלל התפלה אבל פריסת שמע אינו מענין התפלה. ועשו"ת רדב"ז (ח"א בלשונות הר"מ סי' י') ע"ש:

הלכה י

האמר יברכוך טובים ה"ז דרך המינות. עי' בשירי קרבן שהביא פרש"י שצריכים לצרף פושעי ישראל בתפלה. וראיתי [להתפ"י] (ע"ד דמגילה ציון י"ב) שכתב תמהני הרי כתיב וחסידיך יברכוכה יראי ה' ברכו את ה' וכדומה הרבה וצ"ע עכ"ל ולדידי לק"מ דהתם בכתוב וחסידיך יברכוכה כתיב מקודם יודוך ה' כל מעשיך הרי כלל כל הברואים בשבחו של מקום וכן ביראי ה' הרי כתיב מתחלה בית ישראל ברכו כו' וכלל כל ישראל וא"כ ע"כ הכוונה במה שאמר אח"כ דכל חד לפי מדריגה שלו כן הוא מהלל לה' משא"כ אם אמר יברכך טובים לבד בזה שפיר כתב הקה"ע דנראה דאינו כולל רק הטובים:

הלכה יא

מר עוקבן בשם רבנן דתמן לא דומה גנאי יחיד בציבור כו' עי' פני משה. ובמת"כ אשתמיע מיניה דברי התוס' מגילה (כ"ה ב') דפירשו אדרבה להיפוך דגנאי יחיד בציבור יותר מגנאי ציבור בציבור וקאי הטעם על מה שמעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם והשני לא מתרגם דהראשון היא גנאי ציבור בציבור והשני הוא גנאי יחיד בציבור. ועי' ברי"ף ורא"ש שכתבו שגם פסוק ויגוף אינו מתרגם והיינו דהפי' בירושלמי דאינו חולק על הקודם שעד לשמצה בקמיהם אינו מתרגם ורק הוא מוסיף פסוק ויגוף. ולא כהפני משה שפי' שהוא חולק על הקודמים וליתא. וכ"ה בר"מ ה' תפלה (פי"ב ה"ב) ובכ"מ כתב שם שלמד מדברי הרי"ף זה. ויותר היה לו לומר שלמד כן מהירושלמי. שוב ראיתי בתוי"ט שהעיר בזה ותו נעלם מהפני משה תוספתא בפ"ג דמגילה דאיתא התם להדיא ועוד פסוק ויגוף כו' מבואר דגם פסוק זה וגם הקודמים. ויש להעיר על הפני משה שי' במשנה

הטעם דעגל שני לא מיתרגם שיטעו שיש ממש בזה. ולא היה לו ליכתוב כן בדברי הירושלמי דהוא סובר הטעם משום כבוד אהרון וכמ"ש התוס' על רש"י. וצל"ע על התוס' שכתב וז"ל וקשה דהא בירושלמי פליגי אמוראי ואיכא מאן דאמר מן ויאמר עד לשמצה בקמיהם הוא מעשה העגל והיינו סיפא דקרא וירא משה ולפרש"י לא היה לו לומר אלא תחלת הפסוק עכ"ל דאמאי כ' דהוא פלוגתא בירושלמי ואיכא מ"ד עד לשמצה כו' דהא קושיתם הוא אליבא דכ"ע דכל המ"ד סוברים דעד לשמצה אינו מתורגם ומה פלוגתא יש בזה והפלוגתא אינו רק אם מויאמר משה או מויאמר אהרן אבל כ"ע ס"ל דעד לשמצה וצ"ע. וגם קושיתם על רש"י לק"מ. דהנה לכאורה בלא"ה קשה על רש"י דלמה לא מתרגם כל הפרשה מויאמר משה. לא היה לו לתרגם רק הפסוק ויצא העגל הזה. וצ"ל עפ"י מ"ש הריטב"א בחי' למגילה דאלו היה מתרגם כל השאר כ"ש שהיו מעיינים מה שלא תרגם בזה. וא"כ י"ל גם קושית התוס' דאם היו מסיימים בהכתוב ויצא העגל הזה והפסוק שאח"ז היו מתרגמים היו מעיינים בהכתוב האחרון וע"כ תרגמו עוד פסוק א' וא"ש. וע' בטורי אבן שהקשה על התוס' דמה הקשו על רש"י הלא מש"ס דילן מוכח דלא ס"ל משום כבודו של אהרן מדלא אסרו לתרגם גם פסוק כי פרעה אהרן כו' ע"ש ולפענ"ד לק"מ דא"כ תקשה על הרי"ף והרא"ש שכתבו להדיא הטעם משום כבודו של אהרן ואעפ"כ כתבו דאינו מתרגם עד פסוק כי פרעה אהרן וכן תקשה על הר"מ דגם הוא ס"ל הטעם משום כבודו של אהרן וכמ"ש בפי' המשנה וכן מוכח ממ"ש ועוד פסוק ויגוף ועכ"ז כתב דעד פסוק כי פרעה כו' ועכצ"ל דפירשו דעד בכלל וגם ש"ס דילן פירשו התוס' דס"ל כהירושלמי רק מהש"ס דילן לא יכלו להקשות על רש"י דדלמא הפי' לא עד בכלל וע"כ הקשו מהירושלמי דמפורש להדיא כן וא"כ גם בש"ס דילן הפי' כן. וראיתי במס' סופרים (פ"ט ה"ט וי') דאיתא התם מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם והשני נקרא ולא מתרגם מהיכן הוא מתחיל מאנא חטא העם הזה. והנחלת יעקב כתב דהמ"ס ס"ל הטעם משום כבודו של אהרן וע"כ הוא מתחיל שלא לתרגם מאנא חטא כו' לפי שבסופו יש פסוק ויגוף כו'. וכן פי' בכסא רחמים שם ולפי דעתי הוא תמוה דאס"ד משום כבודו א"כ למה מתרגם עד כי פרעה אהרן כו' הלא פוגם בכבוד אהרן וע"כ נ"ל דאדרבה ס"ל כרש"י והפי' מהיכן מתחיל הוא שמאנא חטא הוא מתחיל לתרגם ולמעלה מזה לא מתרגם לפי שיש פסוק ויצא העגל הזה ומה שאינו מתחיל תיכף לתרגם הוא כמ"ש לעיל בשם הריטב"א שבכדי שלא יעיינו למה לא תרגם עד כה ע"כ אינו מתרגם עוד איזה פסוקים וא"ש והבן:

הלכה יב

הגע עצמך שהיה שער גבוה כו' כנגד כתפי' כו' הראב"ד בה' מזוזה (פ"ו הי"ב) פסק כהירושלמי הזה וכן במרדכי בהלכות קטנות והמרדכי כ' שם דש"ס דילן לא פליג בזה ואדרבה צריך לפגוע כדי שיפגע במזוזה ע"ש. ולפ"ז י"ל דגם כל הפוסקים אינם חולקים בזה רק שהם מדברים בסתם פתח שאינו גבוה. ולכן כיון שהפוסקים סתמו דבריהם ובראב"ד ובמרדכי בשם ר"י בעל התוס' פסקו כהירושלמי ע"כ נראה שהלכה כמותו ובפרט דכן עשה ר' חנינה מעשה רב. וע' בב"ח ביו"ד (סי' רפ"ט) שאחר שהביא דברי המרדכי והראב"ד כתב דהכי נקטינן וכ"כ המעיו"ט ונראה שהוא מטעם שכתבתי וכן פסק הלבוש ובש"כ שם. וראיתי בקיצור ש"ע וסי' י"א ס"ה בהג"ה) שכ' דהוא תמוה מאד כיון דרוב הפוסקים ס"ל דש"ס דילן חולק על הירושלמי איך נניח רוב הפוסקים וניזול בתר מיעוטא ע"ש ולק"מ דרק בתוס' מבואר דס"ל דש"ס דילן חולק על הירושלמי אבל בשאר הפוסקים י"ל דהם מיירי בשאין הפתח גבוה ולא דברו מזה דהוא לא שכיח. ועי' בשירי קרבן שתמה על התוס' דמניין להם דש"ס דילן פליג. בשגם דמ"ש דלש"ס דילן פסול בדיעבד היכא שלא הניח בשליש העליון גם זה אינו מוסכם עי' במנוח ובטור ומ"ש הב"י ע"ז. וע"כ נראה עיקר כהכרעת האחרונים. [ובדרך אגב אעיר על מ"ש הרא"ש בהלק"ט אחר שכתב דבש"ס דילן מבואר דביהכ"נ פטור ממזוזה כ' וז"ל ובירושלמי פרק בתרא דמגילה משמע דבי מדרשא דר' חנינא היה בו מזוזות ומונחות בין כתפים של אדם עכ"ל. וראיתי בדברי חמודות שם שתמה ע"ז דלמה לו לסיים שהיו מונחות בין כתפים דלמאי צריכה הכא ע"ש ולענד"נ דהרא"ש הביא הירושלמי ונסתפק בו מה דאיתא דהיה בי מדרשא המזוזות ומונחות בין כתפים אם הכוונה דבי מדרשא היו חייבים במזוזה או שבין כתפי' פסולות למזוזה כיון שלא היה בשליש העליון רק לזכר מזוזה עשאוהו כך וכמו של בית מונבז במנחות (צ"ב ב') וע"כ אינו מוכח מזה דבית המדרש חייב במזוזה והבן]: